

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З МІФІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В НОВОГРЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Стаття присвячена класифікації та вивченню особливостей фразеологічних одиниць із міфологічним компонентом у новогрецькій та українській мовах. Актуальність цього питання пояснюється тим, що в міфології репрезентовані найрізноманітніші сфери буття народу, його історія, склад, мислення, особливості побуту та інше. Вона є джерелом багатьох фразеологічних зворотів.

Ключові слова: *символ, фразеологія, фразеологічна одиниця, міфологія, міфологічний компонент.*

Предметом цього дослідження є фразеологічні одиниці з міфологічними компонентами, джерелом виникнення яких є міфологія. Вони посідають значне місце у фразеологічному фонді будь-якої мови. Це пояснюється тим, що в міфології репрезентовані найрізноманітніші сфери буття народу, його історія, склад, мислення, особливості побуту та інше. Дослідженням цих фразеологізмів займалися такі науковці, як О.В. Кунін, К.І. Гловацька, О.С. Скубашевська, В.В. Виноградов, Я. Парандовський, П. Хараламбакіс, Х. Сімеонідіс та інші. Але деякі питання лишилися поза увагою.

Сфера вживання фразеологічних одиниць із міфологічним компонентом невпинно поширюється. Багато поколінь письменників і художників брали і досі беруть образи для своїх творів із грецької міфології. Так, наприклад, образ титана Прометея надихав і античних авторів (до нас дійшла драма Есхіла "Прикутий Прометей"), і письменників пізніших часів (Кальдерон, Вольтер, Шеллі, Гете, Байрон, Т. Шевченко, Леся Українка, А. Малишко тощо).

Проаналізувавши сфери вживання ФО з міфологічним компонентом, зауважимо, що вони використовуються переважно у суспільно-політичному, белетристичному та в офіційно-діловому мовленні. Ми можемо констатувати, що більшість із них є книжними, оскільки притаманні, головним чином, писемному мовленню, якому надають відтінку піднесеності та урочистості.

Усі фразеологічні одиниці з точки зору їх значення можна класифікувати за компонентом, який вони містять у своєму складі.

Найчисельнішими є символи *ФО*, до складу яких входить назва міфічного персонажа або міфічної істоти. Це такі фразеологізми, як, наприклад, *Οι στάβλοι του Αυγείου* (*Авгієви стайні*) – синонім брудного місця. Належали цареві, якому його батько (Геліос або Посейдон) подарував незліченні стада худоби, які не чистилися протягом 30 років. Їх очищення було одним із завдань, даних Гераклу царем Еврісфеєм. Геракл очистив стайні, перегородивши річку Алфей і направивши її води на скотний двір Авгія [7].

Друге місце за чисельністю посідають *фразеологізми, які мають у своєму складі ім'я міфологічного бога або історичного діяча.*

- *Γόρδιος δεσμός* (*Гордійв вузол, розрубати гордійв вузол*) – знайти вихід зі скрутного положення. Гордій – легендарний селянин, обраний царем фрїгійців за вказівкою оракула, як перший зустрічний. Гордій заснував столицю Гордіон і приніс в дар Зевсові свій віз, встановивши його в храмі і прив'язавши ярмо до оглоблі таким складним вузлом, що ніхто не міг його розв'язати. За прогнозом оракула той, хто зуміє справитися з вузлом, отримає у володіння всю Азію. У відповідь на пропозицію розплутати вузол Олександр Великий, що відвідав Гордіон у 334 році, розрубав його мечем [7].

- *Οιθησαυροίτης Δήμητρας* (*Дари Деметри*) – Деметра – дочка Кроноса й Реї, сестра й дружина Зевса, богиня родючості, хліборобства та шлюбу; посідала важливе місце в грецькій міфології [7].

Символи ФО із назвами міфологічних географічних об'єктів займають третє місце:

- *Η Ολύμπια αταραξία* (*Олімпійський спокій*) – на честь Зевса у стародавній Греції в м. Олімпія проводилися міжнародні спортивні змагання, що відбуваються раз на 4 роки; інша назва – олімпіада. Під час олімпіади заборонялося організовувати та оголошувати війну. Таке примирення стало носити назву "олімпійській спокій"[9].

Символи ФО, до складу яких входять назви міфологічних предметів або явищ – на четвертому місці:

- *Αιγίδα, υπόθηταιγίδα* (*Егіда, знаходиться під егідою*) – знаходиться під захистом. Символ захисту богів, щит, кований Гефестом. У середині Егіди знаходилася голова Горгони Медузи. Одночасно був атрибутом Зевса, але у виняткових випадках її міг носити і Аполлон.

- *Οδοῦρειος ἵππος (Троянській кінь)* – Після довгої та безуспішної осади Трої ахейці (греки) вирішили удатися до хитрощів: за порадою Одиссея вони зробили величезного дерев'яного коня, у якому ховалися греки-воїни, залишили його біля стін Трої, та зробили вигляд, що відпливають.

П'яте місце посідають *символи ФО, які містять ім'я міфічного героя:*

- *Η Αχιλλεῖος πτέρνα (Ахіллесова п'ята)* – "найуразливіше місце" людини (у анатомії – "Ахіллове сухожилля"). За давньогрецьким міфом, у дитинстві мати викувала Ахіллеса у водах священної річки Стікс, тримаючи його за п'яту. Все тіло було невразливим, окрім п'яти. Герой Троянської війни загинув від стріли, що потрапила в п'яту [9].

- *Οιάθλοιστον Ηρακλέους (Подвиги Геракла)* – Ім'я Герáкл мав найпопулярніший із грецьких героїв, людина надзвичайної сили та відваги. У переносному розумінні Геракл є символом велетенської сили, нездоланності.

Важливо зазначити, що тематичний аналіз символічних фразеологічних одиниць із міфологічним компонентом виявив належність зазначених лексем до тематичних груп, що описують основні сфери античної культури і побуту, а саме: античну міфологію (власні імена богів, героїв, інших персонажів), історію (власні імена історичних особистостей), географію (назви міфологічних географічних об'єктів), особливості ієрархії відносин головних героїв грецьких міфів, традицій тощо [2].

Як і у випадку з ФО новогрецької мови, знайдені в українській мові фразеологізми з міфологічним компонентом ми класифікували за тематичним принципом.

Як бачимо, найчисельнішими є символи *ФО, до складу яких входить назва міфічного персонажа або міфічної істоти (тварин, духів тощо)*. Це такі фразеологізми, як:

- *Його подвір'я Дворовик охороняє* – Дворовик – добрий дух обійстя, що охороняє від мору, пожежі, грабунку подвір'я селянина. У переносному значенні вживається на позначення добробуту та щастя домівки.

- *У нього лисячий хвіст* – у переносному значенні – він лестивий хитрун.

Друге місце посідають *фразеологізми, які мають у своєму складі ім'я міфологічного бога.*

- *Онук Волоса (Велеса)* – так називали співаків. Волос – бог худоби, чередників та музик, символ господарства та миру. Найвідомішим онуком Волоса був Боян.

- *Стріли Перуна* – Перун – бог блискавки й грому, один із найголовніших богів, що карає будь-яку нечисть або злодіїв стрілами- блискавками. У переносному значенні – стріли перуна – блискавки [8].

На третьому місці – символи *ФО*, до складу яких входять назви міфологічних предметів або явища:

- *Сопілка миру* – за міфом, Волос зображувався із сопілкою в руках. Переносно – причина перемир'я, символ миру.

- *Молодильне яблуко* – плоди Прадуба, плоди невмирущості. Щось, що дозволяє відкритися другому подиху, відчутти прилив сил.

Символи ФО із назвами міфологічних географічних об'єктів посіли четверте місце:

- *Буян-острів (Вирій)* – місце, куди вирушали праведні душі померлих, та де жили боги. Переносно – дуже приємне місце.

- *Вийти з того світу* – одужати після дуже важкої смертельної хвороби.

Аналізуючи практичний матеріал, ми дійшли висновку, що фразеологізми новогрецької та української мов із міфічним компонентом мають і спільні, і відмінні риси. В українській мові, як і в новогрецькій, функціонує значно більше *ФО*, що мають у своєму складі імена міфологічних персонажів (богів, міфологічних істот), ніж міфологічних географічних об'єктів чи предметів. На другому місці – *ФО* з ім'ям бога. Проте, у кількісному відношенні ці дані не співпадають. Також слід зазначити, що порівняно з тематично-семантичною класифікацією подібних *ФО* у новогрецькій мові, в українській виявлено менше тематичних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Коваль А. П.* Крилате слово / А. П. Коваль. – К.: Радянська школа, 1983. – 222 с.

2. *Гловацька К.І.* Міфи давньої Греції / К.І. Гловацька [Наук. керівник вид. та авт. передм. А.О. Білецький]. – К.: Веселка, 1991. – 264 с.

3. *Бархударов Л. С.* Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.

4. *Ашукин Н. С.* Крылатые слова: литературные цитаты; образные выражения / Н. С. Ашукин, М. Г. Ашукина. – М.: Худ. лит., 1988. – 528 с.

5. *Скубашевська О.С.* Лексика і фразеологія античного походження в англійській та українській мовах : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.17 / О.С. Скубашевська. – Донецьк: Донецький національний університет, 2000. – 28 с.

6. *Сапожникова Л.М.* Когнитивные аспекты мифонимов античного происхождения / Л.М. Сапожникова // Когнитивные аспекты лексики: Немецкий язык: Сб. научн. трудов. – Тверь: Тв.гос. ун-т, 1991. – 245с.

7. *Кун Н. А.* Легенды и мифы древней Греции / Н.А. Кун. – Симферополь, 2000. – 478 с.

8. *Парандовський Я.* Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків і римлян / Я. Парандовський. – К.: Молодь, 1977. – 231 с.

9. *Χαράλαμπος Χ.* Νεοελληνικός λόγος. Μελέτες για την γλώσσα, τη λογοτεχνία και το ύφος / Χ. Χαράλαμπος. – Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 1992. – 381 σ.

10. 100 παροιμίες&παροιμιακές φράσεις της "άσπρης λέξης" / [Α. Παπαγεωργίου, επιμέλεια: Χ. Τζαννής – Ν. Παραστατίδης. – α' τόμος. – Αθήνα: Εκδόσεις Tinbrain, 2004. – 61 σ.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2013.

Кобиленко Н. К., ст. препод.,
Мариупольский государственный университет

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ С МИФОЛОГИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ В НОВОГРЕЧЕСКОМ И УКРАИНСЬКОМ ЯЗЫКАХ

Статья посвящена классификации и изучению особенностей фразеологических единиц с мифологическим компонентом в новогреческом и украинском языках. Актуальность этого вопроса объясняется тем, что в мифологии представлены самые разнообразные сферы бытия народа, его история, состав, мышление, особенности быта. Она является источником многих фразеологических оборотов.

Ключевые слова: *символ, фразеология, фразеологическая единица, мифология, мифологический компонент.*

Kobylenko N.K., Senior Lecturer,
Mariupol State University

PHRASEOLOGICAL UNITS WITH MYTHOLOGICAL COMPONENT IN MODERN GREEK AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article deals with the classification and research of peculiarities of phraseological units with mythological components in Modern Greek and

Ukrainian languages. Urgency of this The topicality of this question is explained by the fact that different spheres of objective reality, peculiarities of a nation lifestyle, its population composition, history, mentality are presented in the mythology. Mythology is a source of a great stock of phraseological units.

Keywords: *symbol, phraseology, phraseological unit, mythology, mythological component.*

УДК (81'373.23=512.161)

Коверна І.О., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

МУСУЛЬМАНСЬКІ ІМЕНА В АНТРОПОНІМІКОНІ СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається роль мусульманських імен у загальному антропоніміконі турецької мови. Зроблено спробу класифікувати власні імена, що були засвоєні з прийняттям ісламу за лексико-семантичним та граматичними ознаками.

Ключові слова: *ономастика, антропонім, мусульманські імена.*

Ономастична лексика була й залишається постійним об'єктом пильної уваги дослідників. Поряд із здатністю передавати значиму для реципієнта інформацію, ономастична лексика володіє здатністю робити ту ж інформацію закритою для "необізнаних" або інокультурних мовців, оскільки власні назви – це завжди специфічні реалії, що належать до фонової та безеквівалентної лексики. Звернення до ономастики як до матеріалу для етнолінгвістичного та лінгвокультурологічного дослідження є закономірним, оскільки, як стверджує О.Л. Березович, "...в ономастиці кодуються найбільш значимі та стійкі кванти етнокультурної інформації" [3;72].

Антропоцентричний погляд на мову як результат когнітивної діяльності людини ілюструється лексикою, особливо ономастичною. В останні роки дослідження в галузі ономастики стали провідними в турецькому мовознавстві. На користь цього свідчить ряд робіт, виданих турецькими науковцями. Ономастичні дослідження в турецькій лінгвістиці мають давні традиції. Зокрема, ще Кашгарли Махмуд у "Дивані тюркських мов" подає аналіз ряду